

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

16
1922

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ÉDITIONS
ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★ BAS. N. GRÉGORIADÈS

E.Y.D της ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Μεταξὺ τῶν μὴ καταγραφέντων ὑπὸ τοῦ Γ. Χαριτάκη καταλοέπων τοῦ Δ. Λάμπρου καταλέγονται καὶ τὰ ἀκόλουθα τρία κατάλοιπα, περιέχοντα διαλέξεις γενομένας ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσοῦ.

1) Τὸ κατάλοιπον τοῦτο ἀποτελούμενον ἐκ φύλλων 51 μεγάλου τεταρτον γεγραμμένων ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως περιέχει τὰς κεντρικὰς ἵδεις τριῶν διαλέξεων γενομένων ἐν τῷ Παρνασσῷ περὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ἀγορᾶς τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Ἰπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

'Ιδοὺ τὸ προοίμιον τῶν διαλέξεων τούτων'

«Προεκήρυξα τρεῖς διαλέξεις, ἀγορὰ Ἀθηνῶν, ἀγορὰ Ρώμης, ἵπποδρομος Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ μεθήματα ταῦτα δὲν θὰ εἴνε αὐτὸχρημα ἀρχαιολογικά. ὡς ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ ἀρχαιολογία θὰ εἴνε κατ' αὐτὰ ἀναποσπάστως συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἱστορίαν. 'Αλλ' οὔτε τὴν ἔξαντλησιν τῶν παρουσιαζομένων ἀρχαιολογικῶν ζητημάτων ακοπῶ, τοῦθ' ὅπερ ἀδύνατον διὰ τὸ μεμετρημένον τοῦ χρόνου, οὔτε τὴν ἔκθεσιν πλήρους ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν. τῆς Ρώμης, τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὅπερ ἀκατόρθωτον ἐν ὥρᾳ μιᾷ. 'Αλλ' ἔξέλεξα τὰ θέματα μου οὕτως ὡστε νὰ προφθάνωμεν νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν τοπογραφίαν ἀμα καὶ εἰς τὸν δημόσιον ἴδιως βίον τῶν Ἀθηναίων, τῶν Ρωμαίων, τοῦ Βυζαντίου καὶ εἰς τὰς ἱστορικὰς τῶν λαῶν ἐκείνων περιπτετείας, καθ' δον συνδέονται πρὸς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν. τὸ Forum Romanum τὸν ἵπποδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν παρ' αὐτῷ κειμένην Ἀγίαν Σοφίαν. "Αν ὁ ἐκλέγων τοιαῦτα θέματα καὶ ἀναλαμβάνων πρὸ ὑπὸ τὴν περὶ αὐτῶν διδασκαλίαν ἥτο ἄλλος πλήν ἐμοῦ, θὰ εἶχατε εὐκαιρίαν νὰ παραστῆτε εἰς θεάματα ἀληθῶς διδακτικόκατα. εἰς σκηνὰς πολυκινήτους καὶ πολυπλόκους, εἰς δράματα πολλαῖς συγκινητικά, εἰς εἰκόνας χαρακτηριστικωτάτας καὶ θάπεκομέζετε ἐκ τῶν τοιούτων διαλέξεων διδασκαλίαν ἀμα καὶ τέρψιν, ἐντυπώσεις ζωηρὰς καὶ συγκινήσεις ἐνίστε βαθείας, ἀλλ' ἐγὼ τοιαύτας ἀξιώσεις δὲν ἔχω, θὰ εἴμαι δ' εὐτυχῆς ἂν μόνον δὲν σᾶς κουράω.»

Δυστυχῶς αἱ διαλέξεις αὗται δὲν δύνανται νἱ δημοσιευθῶσιν. ὡς περιέχουσαι μόνον τὰς κεντρικὰς Ἰδέας, ἂστινας ὁ Λάμπρος. κατὰ τὸ σύστημα, ὅπερ ἱκολούθει συχνάκις ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτοῦ. ἀνέπτυσσεν ἐκ τοῦ προχείρου μέπειτα αὐτοσχεδιᾶς.

2) Τὸ δεύτερον τῷ καταλοίπων τούτων ἀποτελούμενον ἐκ φύλλων 18 μεγάλου τετάρτου γεγραμμένων ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἐπὶ τῷ δύο ὅψεων περιέχει τὰς κεντρικὰς Ἰδέας διαλέξεων γρυπούμενων ἐν τῷ Παρνασσῷ περὶ τῆς Ἐλληνίδος γυναικὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Εἰς τὸ ἔπειτα μέρος τοῦ τελευταίου φύλλου ἔχει ὁ Λάμπρος διὰ μολυβδίδος γράψει.

«Μαθήματα περὶ Ἐλληνίδος γυναικὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

Ἐν τῷ Ηλαρνασσῷ 1874.

Δυστυχῶς καὶ αἱ διαλέξεις αὗται δὲν δύνανται νἱ δημοσιευθῶσιν ὡς περιέχουσαι μόνον τὰς κεντρικὰς Ἰδέας.

3) Τὸ τρίτον κατάλοιπον ἀποτελούμενον ἐκ δύο τετραδίων καὶ ἑννέα φύλλων μικροῦ ὑγδόου περιέχει τὸ κείμενον διαλέξεων περὶ δημοτικῆς ποιήσεως γενομένων ὑπὸ τοῦ Λάμπρου κατὰ τὸ 1879 ἐγ τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσοῦ. «Εξωθεν ἀνιγνώσκομεν τὸ ἀκόλουθα.

Περὶ δημοτικῆς ποιήσεως

(ἐν Ηλαργασσῷ)

1879

Τὸ πρῶτον τετράδιον ἀποτελούμενον ἐκ σελίδων ἥριθμημένων πεντήκοντα περιέχει τὴν πρώτην διάλεξιν γενομένην κατὰ σημείωσιν τοῦ Λάμπρου ἐν τῷ περιθωρίῳ «22 Νοεμβρίου 1879» καὶ φέρουσαν ἐπιγραφὴν «Περὶ τῆς μεταιωνικῆς ποιήσεως τῶν Ἐλλήνων». Τὸ κείμενον τῆς διαλέξεως ταύτης εἶνε πλῆρες καὶ δύναται νὰ δημοσιευθῇ.

Τὸ δεύτερον τετράδιον ἀποτελούμενον ἐκ σελίδων ἥριθμημενων δέκα καὶ ὀκτώ, τῶν λοιπῶν πίποσχισθεισῶν. δὲν γυνωρίζω διὰ τινα λόγου, περιέχει τὴν δευτέραν διάλεξιν γενομένην κατὰ σημείωσιν τοῦ Λάμπρου ἐν τῷ περιθωρίῳ «29 Νοεμβρίου 1879» καὶ φέρουσαν τὴν αὐτήν, ἵνα καὶ ἡ πρώτη, ἐπιγραφήν. Τὸ κείμενον τῆς διαλέξεως ταύτης ἔχει γραφῆ μέχρι τῆς 14 σελίδος. ὡς καὶ τὸ τῆς πρώτης πλῆρες, ἀπὸ τῆς 14 ὁμος σελίδος γράφονται μόνον αἱ κεντρικαι ἔμποιαι. Κατὰ ταῦτα δὲν δύναται νὰ δημοσιευθῇ καὶ ἡ διάλεξις πῦτη τοσσού-

τῷ μᾶλλον καθ' ὅσον, ὡς ἀνωτέρῳ ἀνέφερον, εἰπε καὶ ἐλλυπής τοῦ μεγαλειτέρου μέρους αὐτῆς ἀποσχισθέντος 1

Τὰ ἐννέα φύλλα περιέχουσι πάλιν τὰς κεντρικὰς ίδεας τρίτης διαλέξεως ἡ πιθανῶς, τινὰ τούλαχιστον τούτων, ἀναπληροῦνται τὰ ἐλλείποντα τῆς δευτέρας καθ' ὅσον ἐν αὐτοῖς γίνεται ίδιᾳ λόγος περὶ νεωτέρας ποιήσεως καὶ δὴ περὶ τοῦ ἔρωτος ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν ποιήσει. Ἐνυοεῖται οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γείνῃ περὶ δημοσιεύσεως

1. Ἐγ μέχη ὄμιλετ ὁ Λάμπρος δι' ὅλγων περὶ τοῦ Ἱρηγορίου τοῦ Ναυπιανῆγον καὶ Συνεσίου ὡς ποιητῶν, πειταί ἐπινελαμβάνει τὸν ἑπτέλιον τῆς πρώτης διαλέξεως καὶ ἐκ τούτου λαμβάνων ἀφοριήν διμιλετ δι' ὅλιγων περὶ τῆς καθιωμιλημένης γλώσσης καὶ τῆς νεωτέρας ποιήσεως. Περὶ τῆς δημοτικῆς; φύλωσης ὀψιλετ ὁ Λάμπρος καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ διαλέξει, ἐν ᾧ φαστεύσσει ίδιως τὸ ξήτημα τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ ποιήσεως. Ιδειν τὶς γούρφει παρι τῆς δημοτικῆς γλώσσης.

Ἐπηργούμενον πρότονον τοῦ Λάμπρου καὶ τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἶναι τὸν ἀπότομον τοῦ Κωνσταντινούπολιν ἰστορίαν τὰ ἑλληνικά πράγματα καὶ κατέθηκε τῶν ἔρευνῶν του τοὺς καρποὺς ἐν τῇ διατίμητη ὑπογραφῇ του, τῇ Τουρκογραϊκίᾳ, όρθιότεροι ἐπεκράτησαν ίδεαι. Σίμηρον οὐδεὶς ἀμφιβάλλει διτὶ ἡ σῆμερινὴ δημοτικὴ λεγομένη ἡ καθωμιλημένη γλώσση δὲν εἶνε γέννημα ἀποβολιματῶν τῆς γθές, ἀλλὰ πάντες ἀποδέχονται διτὶ εἶνε φυσικὸν καὶ βιαθυμιατὸν προϊόν τοῦ ἔθνους. Οὐδὲ πυνέζησ μετ' αὐτῷν καὶ σινηλοιδῆ, δὲλλος οὗτινος αἱ ἀρχαὶ καὶ αὐτῆς τῆς νομιζομένης παραφήσεως ἀνάγονται εἰς γρονους πολλάκις ἀπωτάτους. Δὲν εἶνε δὲ νέα ήμιτον γλώσσα οὔτε παραφθορά καὶ παρακμή, οὔτε θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας ἡλληνικῆς. καθιὼς αἱ φωμανικαὶ τῆς λατευτῆς κατὰ τὰς ὥρας λέξεις πολυκλαύστους Ἑλλήνος λογίου. τοῦ προτόρως ἀποθανόντος Μαυροφρύδου, οανταὶ μὲν εἶνε νέοι βλαστοὶ ἐκ τῆς φύσης τοῦ μαρανθέντος, ξηραγθέντος, περικοπέντος, ἐμβολιασθέντος ἵ καὶ μεταφυτευθέντος κοριοῦ τῆς λατινικῆς ἀναβίλαστήσαντες. ἐκείνη δὲ ὁ ἀντὸς ἐκεῖνος παιδιὸς κοριός, πολυτρόπως μὲν κοιλασθείς, περικοπεῖς, κλωνάς τινας ἀποξηρανθείς, ἀλλὰ νέους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κλάδους ἀντὶ τῶν ξηρανθέντων ἀναδώσας, οὐδέποτε ἔξατληθείς την ζωτικὴν ἴκινάδα, δυνάμενος δ', εύτυχῶν περιστάσεων καὶ θεραπείας τηγενών νὰ ἀνιιθάλῃ πάλιν καὶ ἀποθῇ ἀμφιλαφὲς καὶ βαθύσκιον δένδρον. Μαυρ. Δοκίμιον, σελ. 31). Τοιαύτης οὖσης τῆς δημοτικῆς λαλουμένης ήμιτον γλώσσης δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ποῦ εἶνε αἱ ἀρχαὶ της· αἱ ἀρχαὶ της εἶνε εἰς τὸν "Ομηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον. ἡ πρόοδος της εἶνε γιγαν-

τοῦ περιεχομένου και τῶν φύλλων τούτων, ἐν οἷς ὁ σκελετὸς μόνον ύπάρχει, εἰς τὸν ὅποιον μόνον ὁ Λάμπρος διὰ τῆς γυναστῆς αὐτοῦ εύφραδείας ἥδηνατο νὰ δώσῃ σάρκας καὶ ζωῆς.

Κ. I. Δ.

Περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ποιῆσεως τῶν 'Ελλήνων

'Απὸ τούτων ἀτῶν πυρετώδης παρατηρεῖται: διατριβὴ, περὶ τὰ δημοτικὰ ἡμῶν ζημιάτα, περὶ τὴν δημοσίευσιν ἀγενήστων μεσαιωνικῶν ἔπων. περὶ τὴν μελέτην καὶ ἀνεύρεσιν τῶν ἀργῶν, αἴτιος διε-

ριαία ἐπὶ τῶν μέλεξανθρωπῶν χρόνων. Μηδὲ νομίσητε ὅτι ὁ σύγχρονος τοῦ Δημοποδένος 'Αθηναῖος ἐλάλει τὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν οἷαν ἔγραφεν αὐτὴν ὁ μέγας συμπολίτης του φίτωρ. Θαυμάζομεν ἐντοτε ἀναγνωσκοντες τούς περιστομέντας αλγυστικούς παπύρους ἐπὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν.

«Ἐάν μάχουσιν μετ' ἑστοῦ οἱ ἀδελφοί σου, γράφει ἐμπορός τις τοῦ Β'. Η. αἰῶνος, ἐλλειπεῖς οἰκόν μοι καὶ κάτιον θεος ἴδωμεν τέ μέλλομεν ποιεῖν. Μή ἀμελήσῃς· γράψον μοι περὶ τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ νιοῦ μοι· γραφεῖν μετα τοῦ χωρίου. . . . » Ήτι δύο ἡμέρας ἔχομεν καὶ φθάσομεν εἰς Πηλούσι. 'Ασπάζεται ύμᾶς Μέλαξ πάντας κατ' ὄνομα..

Ἐν τοῖς παπύροις ἔκτινοις θὰ εὑρητε γεγραμμένα: τὰς λέξεις περιστέρεια, χεῖραν, χελιδόνα, εῦμορφη, ἀνοίγω τοὺς ὄφθαλμούς μου, κλαίγω εἶπα, εἰπῆτε ..

Φαντάσθητε τὴν γλῶσσαν ταύτην. ἡς ἀνέγερα ἥδη δείγματα ἐκ τῶν πρώτων αἰώνων π. Χ. ἢ μ. Χ. κατὰ τὴν πέμπτην ἡ ἔποιη τῆς ἐβδόμητης ἑκατονταετηρίδας. Νομίζετε ποτε δεῖ δι σύγχρονοι τοῦ Γρηγορίου καὶ συντοπται. ὅτι οἱ ἀφρικανοὶ τοῦ Συνείου, δι τοῦ διηγήσεως τοῦ Πισίδου ἔγραψον ἡ ἐνόσουν τὴν γλῶσσαν τῶν μεγάλων τούτων λογιωτάτων: 'Ο λαός εἶχε τὴν γλῶσσάν του οἷαν διερύψιφωσαν αὐτὴν αἱ τοπικαὶ καὶ ἐθνικαὶ περιπέτειαι· ἐν αὐτῇ ἡσθάνετο καὶ ἐκινεῖτο καὶ ἔξι. ἀλλὰ δὲν ἀφῆναν αὐτὴν νὰ φανῇ τὸ Σχολεῖον καὶ ἡ Ἐκκλησία. 'Ο ἀριθμὸς ἐλαλεῖ τὰ κορακιστικά τοῦ παρελθόντος, διότι δι τοῦ ἡραγ κορακιστικά τούλαχιστον ἐπὶ τοῦ ΙΙΙ' αἰῶνος ρητῶς ήτας ἀναφέρει ο 'Ακομιαντος: Οἱ λογιώτατοι τοῦ Σχολείου ἔγραψον κακὴν καιῶς τὴν γραμμήν την ἀττικήν. Τό θέατρον. ἂν ἐπῆργει ἀκόρη θέατρον, ἀδιδασκεν ἀρχαῖα δράματα. ὡς φαίνεται ἀκόμη κατὰ τὸν ι' αἰῶνα. 'Αλλὰ τὰ ἐδίδασκεν ἀρχαῖα δράματα, ἐνοοῦντο, η μαῖλον ὡς μήμους;

Ποῦ ἥδηνατο ν' ἀκουσθῆται οιπόν τῇ γλῶσσα τοῦ λαοῦ: 'Υπῆρχε μέρος ἐνθαῦτα ὁ λαός παραμυθεῖτο ἵνα δικασθῇ καὶ καταδικασθῇ, ἵνα παραστῇ μάρτυς τῶν εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεων. ἵνα ἕδῃ τοὺς ἐμπαγμούς τῶν ίε-

τὸν τὴν μεσαιωνικὴν γέμων ποίησιν. "Εἰλληνες τε καὶ ὄλλοι ενεῖς ἀσχολούντας μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζῆλου ὅτις ακτέλχει τὴν Ἀγγλίαν ὃς ἐ Mauferson καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐνημοσίευσαν τὰ σύμματα τοῦ Οστικνοῦ, οἵτε ἐν Ἰ'αλλίᾳ ἔνεργοι σκεπτο τὸ περὶ Ἅρολάνδου ἔπος καὶ τίρχος μελετωμένη, ἡ μεσαιωνικὴ ποίησις δὲ τῆς γενναίας ἐν τοῖς πρώτοις παρορμήσασι τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου ἀνδρός, οἵτις ἔδωκεν ἐκ τῶν πρώτων τὴν δέουσαν προσογήν καὶ εἰς τὰ προϊόντα τῆς δομοτικῆς ἡγεμονίας ἀντικατέστη, λέγω τὸν Ἰ'αλλον Γ'aureiel.

Διατυχώς ὁ ἀριθμὸς τῶν παρ' γέμιν ἀσχολουμένων περὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ ἀκαδημοτικὴν γέμων ποίησιν εύρισκεται εἰς ἀντιστροφον λόγων πρὸς τὸν πολὺν ζῆλον ὃν ακταβάλλουσιν εἰς τὰς τοιαύτας μελέτας οἰδαλίγος ἐγδιατρίζοντες. Ἀπ' ἐναντίας δὲ προχειρότερον εὑρίσκονται οἱ ὀγεῖδιζοντες καὶ περιγρανοῦντες ἐξ ὑπογείου καὶ τὰς μελέτας ταύτας καὶ τὴν Βυζαντικὴν καὶ μεσαιωνικὴν ποίησιν καθοδλου. Πιέρους τοις δὲ αὐτοῖς εἰς τὴν ἐπιπολαῖαν ταύτην κρίσιν δύο τινά τὸ μὲν τὸ δυτικότερον τοῦ θέματος καὶ δυτικέρές, ὅπερ δὲν ἔχουσι τὴν εἰλικρίνειαν πάντοτε γὰρ ὅμολογῶσι, τὸ δὲ ποιητική τις ὑπεροφία, ἐπειδὴ συγήθως οἱ ακταφερόμενοι εἰς ὀνειδισμὸν καὶ μέμψιν τῶν μεσαιωνικῶν ποιήσεων εἰνε ἐκ τῶν αὐτοκαλουμένων ποιητῶν, ἀλλὰ ἐξ ἐκείνων ὣν γένωσις δὲν προγωρεῖ πέρα τυφλοῦ τενος θυμασμοῦ τοῦ Λαμπρτίνου καὶ τοῦ Hugo. Καὶ τὸ μὲν ποιητικὸν αὐτῶν ἔξαρμα πολὺ θύτικαπειρωτό καὶ θύτικαπειρωτό καὶ εἰς

ρωρχῶν, ἵνα χειροκροτήσῃ τοὺς ὄρχοντας του. ἵνα στασιάσῃ, ἵνα κύριη πᾶν ὅτι δύναται νά κάμῃ δικαός, καὶ ὅταν ἀκόμη τοῦ δεομεύσοι τὰς ἐλευθερίας. Ἄν δὲ Θεὸς εἶχε τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ἐν Βυζαντίῳ, ὥν δὲ αὐτοκράτωρ τὸ παλατιον του, ὁ λαὸς εἶχε τὸν Ἰππόδροιτον. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ ἔργων ὕδατον τῆς Ἑλληνίδος τέχνης, ἡρωαγμένων ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ὁ Βυζαντίνος ἐγέλα μὲ σὸν τὸν φυοικὸν αὐρκασμὸν του, κατεγέλα μὲ τὰς ἐκφράσεις τῆς Ιδίας του γλώσσης. ἐκεῖ ἔξεφραξε τὴν ὀδύνην καὶ τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν γλώσσαν του, ἵτις δὲν ἦτο οὔτε τοῦ Δημοσθένους καὶ Σενοφῶντος, οὔτε τοῦ Συνεσίου καὶ τοῦ Πισίδου ἢ γλώσσα.

"Ατελεστάτας ἔχοντες δυστυχῶς εἰδήσεις περὶ τῆς διαδόσσως τῆς κοινῆς γλώσσης, περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νέας στιχουργίας, ἐκεῖ ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ ενθρισκομεν αἴφνης μίαν ἡμέραν τελείαν καὶ μεμορφωμένην καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ὄλλην, διότι ἡ ἐπελθοῦσα ἀναγέννησις τῆς δημοτικῆς ποιήσεως δὲν ἀναφέρεται εἰς μόνην τὴν γλώσσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν στιχουργίαν".

αύτοσυγειδησίαν σωτηρίαν ἔχατοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις, ὃν ἡδύναντον
νὰ ἐνστερνισθῶσι τοῦ Schiller' τὸ ὥρατον ἔκεινο δίστεχον.

Weil ein Vors dir gelingt in einer gebildeten Sprache die für dich dichtet und denkt, glaubst du schon Dichter zu sein? Όπερ προγείρως πεταφράζόμενον στρατινεῖς « Κις ἐπειδὴ σοῦ ἐπέτυχε στίχος εἰς εὐπλαστον γλώσσαν, οἵτις νοεῖ καὶ ποεῖ ἀντὶ σοῦ, ποιητῆς ἐκορθώθης; » Απὸ δὲ τῆς ἀγνοίας οἵτις γεννᾷ τὴν περιφράγματιν δύναται νὰ σώσῃ τὴν ὑπεροφίαν αὐτῶν μάνον τὴν σύντονος [τελέτη] τῆς βιζαντιακῆς καὶ μεσαιωνικῆς ποιήσεως.

Τὰ δὲ μαθήματα ταῦτα ἀποτελοῦνται μὲν καὶ εἰς αὐτούς. Κορίως ἔμως σκοπὸν ἔχουσι νὰ διαδίδωσι γεγινότι τὸν γνώσεις περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ποιήσεως εἰς τοὺς πολλούς οἵτοις δὲν εχουσιν ἔτι ἐσυγχρατισμένην ιδέαν καὶ γνώμην περὶ αὐτῆς καὶ δὲν τὴν γνωρίζουσιν, εἰς ἐκείνους δέ τοι δὲν θέλουσι: νὰ διμοιάσωσι πρὸς τοὺς προκατειλημμένους καὶ ἀδίκους λειτουργούς τῆς Ήμερος, οἵτινες καταδικάζουσι πρὶν τὴν δικάσωσιν, πρὶν τὴν διξιτάσωσι: καὶ τὴν ὅλην καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς διαδικασίας.

Δὲν πρέπει βέβαιως νὰ περιμένητε γὰρ πορισθῆτε ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων μαθημάτων τελείαν γνῶσιν περὶ τῆς ποιήσεως τῆς πρόκειται τῇ ἐξέτασις. Θέλω γὰρ προσφέρω εἰς ὑμᾶς μόνον νύξεις πρὸς γενικόν χαρακτηρισμὸν αὐτῆς, μόνον ἀγάπην πρὸς αὐτήν καὶ γὰρ ἐπιδείξω ὡς ἐν κατόπιν τινὰ τῶν ἐπιφανεστάτων αὐτῆς προϊόντων. Εἰμαι βέβαιος δὲι πολλάκις θὰ συγκινηθῇτε διέτοι: θὰ εὕρητε ποίησιν ἀληθινὴν καὶ ὁλιστικὴν μέσω καὶ αὐτῶν τῶν ἀμμωδῶν ἐκτάσεων τῆς βιζαντιακῆς πολυγραφίας. Εἰμαι βέβαιος δὲι πολὺ συχνὰ θάκουστητε εὑαρέστως τὰφελῆ προϊόντα τῆς φαντασίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν μακρὸν ἐποχὴν τῶν μέσων αἰώνων καὶ τῆς Τουρκοκρατίας. "Οταν δὲ προβλημεν εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐγγενειακῆς ποιήσεως θάντηχήσῃ πολλάκις εἰς τῆς καρδίας ὑμῶν τὰ βάθη ἐπελπιεῖ στίχος τοῦ ἀπάτειος, διατεις παρακαλούθει στεγάνων τοὺς ἀγόνους ἀγῶνας ὑπὲρ ἐλευθερώσεως τοῦ γένους, θὰ θέλει τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐ γλυκὺς τῆς "Ελληνίδος ἔρωτος, θὰ συγκινήσῃ ὑμᾶς τὸ ἀλγούντες ὅσμα τοῦ ξενητευμένου "Ελληνικοῦ, καὶ τῇ γλυκύπικρος φωνῇ τῇ στέλλει: ἀπὸ τοῦ τάρου τὸ παλληκάρι, ποθοῦν ἀκόμη

νὰ μπαίνῃ ὁ ἄλιος τὸ πρῶτον, δροῦσά τὸ μεσημέρι
νὰ μπαίνοθενγαίνῃ τὸ πουλί νὰ φέρνῃ τὰ γαμπέρια

θάκούσητε ὠραίους μύθους, περιπαθεῖς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους,
τοὺς ἀθλούς τῶν ἡρώων σας, τὰ περιαλγῆ θρηνούματα τοῦ ἔθνους
σας. Οὐδὲ δύναται τις γὰρ εἶπη δτι γί ποιός, σις γί λεγομένη κοινῶν
δημοτικὴ δύναται νὰ χωρισθῇ διλοτελῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων προϊόντων
τῆς βυζαντιακῆς καὶ μεσαιωνικῆς στιγμούργας. Εἴπερ ποτὲ νῦν εἴ-
μεθα πεπεισμένοι εἰς γί δημοτικὴ ποίησις δὲν εἰνε γέννημα τῆς
χθές, ἀλλὰ παλαιὸν συμβίωμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, συνδεόμενον
ἀναποσπάστως μεθ' ἐληγ τῆς ποιητικῆς δημιουργίας τῶν μετὰ Χρι-
στὸν αἰώνων, ἐνίστε δὲ μνερχόμενον καὶ εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους.
"Ἄσ μὴ γιαρίζωσι λοιπὸν καὶ ταράττωσι τὰ πρόγματα· δις μὴ λέγω-
σιν εἰς δέχονται μὲν ὡς γνήσια καὶ εὐγενῆ προϊόντα τῆς δημιουργί-
κῆς φαντασίας τοῦ λαοῦ τὰ ἄγρια σύνθη τὰ φυόμενα ἐπὶ τοῦ Ταύγέ-
του καὶ τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἐξαροῦσι δὲ τὴν ποίησιν τοῦ
Συγεσίου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τῆς Κασιανῆς καὶ τοῦ
Φιλῆ καὶ τοῦ Προδρόμου, τὴν δημιουργίαν τοῦ Δριμυτικοῦ καὶ τοῦ
Κορνάρου καὶ τοῦ Χορτάτη. Ἡ ποίησις γίμων κατὰ τοὺς χρόνους
τῆς παρακμῆς ἔχει μὲν διαφόρους φάσεις καὶ δύναμιν ἐκάστοτε διά-
φορον, ἀλλ' εἰνε μία καὶ ἐνιαία. Διὰ γὰρ ἐννοήσωμεν αὐτὴν καὶ εἰσ-
δύσωμεν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς πρέπει νὰ ἔξετάσωμεν αὐτὴν ὡς ἐν-
σύνολον. Καλὴν γί κακὴν πρέπει νὰ τὴν γνωρίσωμεν διότι· αὐτὴ
εἰνε γί ποίησις τοῦ ἔθνους μας, οἵαν ἐγέννησαν αὐτὴν τὰ σπλάγχνα
τοῦ λαοῦ καὶ σπαγίως μόνον ἐτεχνούργησαν λωποδύται ἐπῶν ἀλλο-
τρίων. "Ἄσ νομίζωσι περὶ αὐτῆς ἄλλοι εἰς τι θέλωσιν. Ἐλπίζω δὲ
ὅμεῖς, ἔταν τιν γνωρίσητε, θὰ συνταχθῆτε μετὰ τῶν ἐκτιμώντων
καὶ μελετάντων αὐτήν, εἰς οὓς κατατάσσονται ἐπιφανεῖς ποιῆται,
οἵοις δὲ Götthe καὶ δὲ Βύρων, διακεκριμένος σοφοὶ οἷος δὲ Griimii,
ἀξιόλογος λόγιοι τῆς σημερινῆς Ἐσπερίας.

Εἰσέρχομαι λοιπὸν εἰς τὸ θέμα, ἐπαναλαμβάνων δτι δὲν πρέπει
νὰ περιμένητε τελείαν ἴστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς γίμων ποιήσεως,
διότι τὸ ἔργον εἰνε ἔτι πρόωρον, ἀμεληθὲν μέχρι τοῦδε ἐπὶ γρόνους
οὗτω μακρούς, ἀλλὰ μόνον εἰκόνα τινὰ τῶν κυριωτέρων αὐτῆς φα-
νημένων.

Ο αρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος εἶχεν γῆδη καταπέσει. Είχον παρέλθει: οἱ χρόνοι: τῶν καλλιμαρμάρων ναῶν, τῶν καλλιστεφάνων ἀγάρων, τῶν καλλιεἰκῶν γυμνασμάτων. Πολλοὶ ἐξ ὑμῶν γνωρίζουσι τὴν ἀρχαῖαν παράδοσιν, καθ' γένος πλοιόν τι ταξιδεύειν ἐπὶ τοῦ Τερέβρου ἐξω τῶν Παξῶν γίγνεται φωνὴν ἀπευθυνομένην πρός τινα τῶν ἐν τῷ πλοίῳ διέγειται ν' ἀναγγεῖλῃ διτι τέθυνην ὁ μὲν ἔγας Ηλίος, (Πλούτ. de def. orac. 17). Ἀληθῶς εἶχον ἐκλείπεις οἱ θεοί τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸν ἑλληνικὸν Ὄλυμπον ἀνέβησαν θεοὶ ἐπίγειοι λαῶν τέως ὀνειδεῖσθαι μένων ὡς βροτάρων. Ομοίως ἐφυγαδεύθησαν αἱ Μοῦσαι αἱ Ἑλληνίδες, καὶ ὅποις κατὰ τὴν Πισάτιδα τελευταῖος ἀλυμπιονίκης ὑπῆρξεν ἀνήρ Ἀριένιος, οὗτοις Ἰουδαιοὶ ὑπῆρξεν τελευταῖος δραματουργῆσας ἑλληνιστὶ τὴν Ἱεροδον. Ἀλλ' οὓς εἶχον ἐκπέσει τοῦ μεγαλείων αὐτῶν οἱ θεοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Λύμπου, οὗτοι μετὰ βραχὺν γρόνον ἐσαλεύθησαν ἐπὶ τοῦ Γατυλοβάτου αὐτῶν οἱ νέοι θεοί, γηθεὶς Ρώμη καὶ τις Ἰαίς καὶ Ἐγείρησαν τὴν Ἀντίνοος καὶ κατ' ἀλιγον γῆρυσεν νὰ διαδέχηται αὐτοὺς γηθεὶς θρησκεία τῆς ἑλπεδοῦς καὶ τῆς ἀγάπης. Ἐκπεπληγμέναις δὲ ἀκούουσιν αἴφνης γῆμέραν τινὰ ἐκ τοῦ Ἀρείου Πάγου αἱ πρεσβύτερες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ βραχικὰ καὶ ποντικὰ μειράκια τὰ γάριν σπουδῶν εἰσαρέονται εἰς τὰς Ἀθήνας διτι ὑπάρχει ἄγνωστος θεός, θεός ἀγάπης καὶ ἐλέους καὶ διτι πρὸ τῆς τούτου ἀγαθότητος οὐκ ἔντις Ἰουδαΐος οὐδὲ Ἑλλην, οὐκ ἔντις δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος.

Ο γριστικανισμὸς ἀνορθόνει: κατ' ἀλιγον καὶ βραδύτατα τὸ πνεῦμα τὸ ἑλληνικόν, ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ κολοσσοῦ τῆς ἀρχαῖας πίστεως καὶ τῆς ἀρχαῖας πατερισμοῦ. Ἐνῷ δὲ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ αἱ παραδόσεις τρέψουσιν ἔτι καὶ θερμαίνουσι τὴν ἀνθρωπότητα, γηθεὶς θυμακόια ἔξομοιωτικὴν δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐξελληνίζει τὴν ἀνατολικὴν φωματικὴν βασιλείαν καὶ ἀνθρωπίζει τοὺς βαρύτερους, δὲ ἑλληνικὸς λαὸς ἀπὸ ἀγῶνος μεθιστάμενος εἰς ἀγῶνα καὶ ἀναστατευόμενος καὶ μετουτιούμενος, μεταβάλλεται ἀπὸ Ἕθνικοῦ λατροῦ τοῦ Διός καὶ τῆς Ἀθηνᾶς εἰς "Ἑλληνα πιστεύοντα εἰς Χριστὸν καὶ εἰς Θεοτόκον. Ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρίας μέχρι τῆς Τραπεζούντος καὶ ἀπὸ τοῦ Αἴγυπτου μέχρι τῆς Αἴγυπτου οὐγῇ Ἀθηναῖος γηθεὶς Σπαρτιάτης, οὐγῇ ἐλεύθερος καὶ δούλος, ἀλλὰ μία πολιτική μὲ μία πίστιν καὶ ἔναται

ποιμένα ἀπανταχοῦ ἔνθα λαλεῖται ἡ εὐηχος ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ πάλλουσι στήθη ἑλληνικά, ἀπανταχοῦ ἔνθα σώζεται ἡ μνήμη κοινοῦ κλέους παρελθόντος, τὸ δὲ ἀλγος παρψυχημένων, ἀλλά, φεύ, καὶ παρόντων κοινῶν μαρτυρῶν καὶ ἡ παρῆγορος ἐλπίς κοινοῦ μέλλοντος ἀγαθωτέρου.

ΕΡΓΑΤΗΝΟ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΚΟ ΛΟΓΑΡΙΑΣ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΣ

‘Ο Χριστιανισμὸς ἀνανεώνει οὕτω τὸν ἑλληνισμόν, ἐπερχομένης δὲ εἰτα τῆς μαχραίωνος δουλείας γῆτος μεύει ὡς μηχανὴ ἴσοπεδωτικὴ πασῶν τῶν τάξεων, δὲ ἑλληνικὸς λαὸς λαμβάνει οὕτω βάπτισμα διπλοῦν καὶ ἔξεργεται ἐκ τῆς νέας ταύτης πνευματικῆς κολυμβήθρας διάφορος τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν κλασικῶν χρόνων. ‘Ομοίως δὲ καὶ ἡ ποίησις αὐτοῦ. ‘Ινα κατανοήσωμεν αὐτὴν εἶνε ἀγάγκη νὰ μελετήσωμεν τὰς βάσεις τῆς νεωτέρας κοινωνίας οἵαν ἀνεκαίνισεν αὐτὴν ἔξ ένος μὲν δὲ χριστιανισμός, ἔξ ἑτέρου δὲ δὲ ἀγώνα κατὰ τῶν ξένων ἐπιδρομέων καὶ ἡ τελευταῖον ἐπελθόντα ὑποδούλωσις τοῦ γένους. Εἰς τὴν νέαν ἡμῶν ποίησιν θὰ ἀνεύρωμεν ὅλην τὴν τρυφερότητα καὶ τὸ ἀγαπητικὸν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ, ὅλην τὴν δύναμιν τῆς στοργῆς, τὸν ἀδριστὸν ἐκείνον πόθον ἄλλου κόσμου δατίς διακρίνει τὸν χριστιανισμόν. ’Αλλὰ θὰ εὕρωμεν ἐπίσης ὡς γέννημα τῆς ἀμύγης κατὰ τῶν ξένων καὶ τῆς ἐντεύθεν ἐπερχομένης ἀγάπης τῆς πατρίδος τὸ αἰσθημα τῆς γενεθλίου γῆς, τὸν φόβον τῆς ξένης τὴν στοργὴν πρὸς τὸν ὅμορφυλον καὶ δμοεθνὴ πλησίον, τὸν θαυμασμὸν τῶν προμάχων τῆς πατρίδος. ’Αλλ’ ἵνα ὑπάρξῃ πλήρης ἡ εἰκὼν τῶν ἐπιδράσεων ἀλτινες γεννῶσι καὶ παρέχουσι τὴν ιδιάζουσαν αὐτῶν σφραγίδα εἰς τὴν ἑλληνίδα ποίησιν τῶν μέσων αἰώνων, πρέπει γὰρ προστεθῆ τρίτον τι στοιχεῖον, κτήμα ἀναφαίρετον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ’ ὅλας τὰς περιόδους τοῦ ιστορικοῦ αὐτοῦ βίου. Εἶνε ἡ ἀνάμνησις καὶ αἱ παραδόσεις τῆς ἀρχαιότητος. ’Ἐν μέσῳ τοῦ ἀπελπισμοῦ δὲ γεννᾷς ἡ καλογηρικὴ ιδέα τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου, ἐν μέσῳ τῶν φόβων τῆς κολάσεως καὶ τοῦ θανάτου διαπηδᾶ, ὡς ρύαξ κελαρύζων ἐντός δάσους δλομανοῦντος, ἡ καλλίρρους φορὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Τὴν ἀβεβαιότηταν στηρίζει καὶ σκεδάζει τὸ πλαστικὸν κάλλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὴν μεμψιμοτέραν καὶ τὸ φιλόθηγακον διαρριπίζει ἡ φιλοζωῖα καὶ τὸ φιλοχαρὲς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Καὶ κατοικίζουσι πάλιν τὰ δάση ὑπ’ ἄλλα διόματα

αἱ Δρυάδες καὶ λαλοῦσι: τὰ πτηνὰ καὶ ἔχει καταληπτὴν φωνὴν δρύας καὶ ἔγει: θέλγοσιν καὶ ιδίας ἀπαιτήσεις ἐποταμίδες καὶ οὗτοι ἀκόμη ὁ ἔρως καὶ ἐπιτελεῖ ἀκόμη τὸ ἔργον του ὁ Χάρων, ὁ γέρων ὁ γνωστὸς, ἐφ' ὃν μάτην διῆγλθον αἰῶνες θλοί, δὲν ἔγήρασε περιτσάδτερον. Ἔφοβή ήταν, βλέπετε, καὶ γί μεσαιωνική ποίησις νὰ παραστήσῃ ὑπέρ τὸ μέτρον πέμπελον καὶ ἐσχατόγηρον τὸν πορθμέα τῶν νεκρῶν. ὡς γί ἀρχαιότης ἐδίστασε νὰ ἔχῃ θεοὺς γέροντας. Ὁ Ἑλληνικός Ὁλυμπός μετὰ τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ Κρόνου ἔχει μόνον νεαρούς γί ἀχματίους θεούς, ὁ δὲ Τιθωνός τῶν Ἐλλήνων σώζεται: ἀπὸ τοῦ γῆρατος μεταξύ λλόμενος εἰς τέττιγα.

Οὐτωςδ ἀρχαιόμός διατηρεῖται ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ποιήσει τὸν Ἐλλήνων ἐπειδὴ χρόνον μακρότατον, σχεδὸν διὰ παντὸς ἐν τῷ πνεύματι αὐτῆς. Πολλὰ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀντολεῖς διασκευασθέντα δημοτικὰ ἀσματα τῶν ἀρχαίων. Άλλα καὶ ὁ ἐξωτερικὸς ἀρχαιόμός διατηρεῖται ἐπὶ πολὺν χρόνον. μάλιστα ἐν τισιν εἰδεσι τῆς μεσαιωνικῆς ποιήσεως. Εἶναι δὲ ταῦτα γί ποιησις τῆς Ἐκκλησίας καὶ γί ἀρχαῖζουσα ποίησις τῶν λογίων. Περὶ τῶν δύο τούτων εἰδῶν οὐκ εἴπωμεν ἀπόψει δλίγα γενικά.

α'.

Ἡ ποίησις τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ποίησις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ γίνεται ἐγέννησεν γί λατρεία διατηρεῖ τὸ ἀρχαῖκὸν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τύπῳ. Ἡ τε γλῶσσα αὐτῆς καὶ δρυθμὸς ἀρχαῖζουσιν. Λέν πρόκειται γὰρ εἰσέλλιω ἐνταῦθα εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῆς πλουσίας ταύτης δημιουργίας, οὐδὲν νὰ καταλέξω ὑμῖν τοὺς δρυθμοὺς καὶ τὰ μέτρα καθ' οὓς εἶναι γεγραμμένα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀσματα καὶ οἱ δρυνοί. Ἡ ἐκκλησιαστική αὕτη ποίησις διατηρεῖ τὸν ἀρχαῖκὸν αὐτῆς τύπον μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων, διχόνοις διαφυλάξασα τὴν ἐν τῇ λειτουργίᾳ χρῆσιν τῶν παλαιῶν δρυνών καὶ ἀσμάτων, ώς ταῦτα ἐγράφησαν τὰ πρώτων, ἀλλὰ καὶ διε προσέθηκεν εἰς ἐκεῖνα ἐν νεωτέροις χρόνοις ἀλλα, μιμηθεῖσα τὸν παλαιότερον ἐκεῖνον τύπον. Τίς εἶ δὲ δρυνῶν γνωρίζει: τὴν πληθὺν ταύτην τῶν ὀμριῶν δρυνών τῆς ἐκκλησίας μας;

Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσω αὐτούς ἐνταῦθα; "Ο, τι γρειάζεται; εἰνε
ἐν μάνον, γὰρ κινήσω τὴν περιεργίαν ύμῶν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἐκτί-
μησιν τῶν ἔργων ἐκείνων στινα καθ' ἐκάστην ἀκούομεν φαλλό-
μενα ἐπ' ἐκκλησίας. 'Αρχαιόν εἶνε κατ' θνάτην ἐν τοῖς ποιήμασι
τεύτως τοῖς θρησκευτικοῖς καὶ τῇ στεγῇ αὐτῶν σχέσις μετὰ τῆς
μελψίδιας σύχιας παρεφθερμένου ώς τὸ πλεῖστον καὶ ἐπιρρένου
ἐκείνου μηνυματικοῦ διστιξίους ἀποκαθίστας τοὺς εὑσεβεῖς ἀκροατάς τῶν
κακαφύλακων φυλτόν μας. οὐλάκη τῆς ὥρας πολλάκις ἀρχικῆς με-
λψίδιας, τῆς ύπελανθάνεις ἐν πολλοῖς τούτων τῶν θηριών.

Οι χωριέντας ποιηταὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰνε ὁ Ἀνατόλιος, Κο-
μᾶς δοματιούμενος, Ἀνδρέας ἡ ἐπίσκοπος Κρήτης, Ἰωσήφ ὁ Τιμονιγράφος
ἢ καλλιόπεινος καὶ ξένος θεότης κατήγετο ἐκ Σικελίας, διστιξίες ἀλού-
τος τοῖς πατρίδος αὐτοῦ ὑπὲ τῶν Ἀράνων, μετέντη πρῶτον μὲν εἰς
Τιμονιγράφον. ἐπειτα δὲ εἰς Θεοσαλονίκην καὶ ἄλλα μέρη τοῦ
βιζαντίου κράτους. ὁ πατριάρχης Σέργιος ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἡρα-
κλείου :610—641· ἀπέρετο δὲ ἐπιφανεῖς τῆς πλειάδος ταύτης
εἰνε οἱ κατὰ τὸν ζύδοον κιῶνα ἀκμάσσιντες Ἰωάννης ἢ Δαμασκηνὸς
καὶ Κοσμᾶς ἢ Τερραστόλυμπος. Ἡ ποίησις τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐγέν-
νησεν ἐνιστεῖ ἀληθή ἀριστεργήματα. Εἴμειν συνειθερμένος ν' ἀκρο-
ώμεθα τῶν μελῶν τούτων οὐδεὶς πειτεῖς ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ὥστε κατέ-
στημεν ὀνκισθητοὶ πρὸς τὰς κακλονάτας αὐτῶν, ὡς προσβλέπομεν
πολλάκις οἱ κάτοικοι τῆς μετημέριας ὡς τι κοινὸν τὴν πραλίναν ἀνα-
τολὴν τοῦ ήλίου ἢ τὸν χρυσὸν ἐρίζοντα τῆς δύσεως, θεάμιατα ἐφ-
εις μακαρίσσουσαν ἥμαξαν οἱ ὑπερβόρεοι. Ἀλλὰ ἀνάγνωτέ τινα ἐκ
τούτων τῶν μελῶν, οἵτια ὡς ἔργα ποιητικά, ἀκόμη καὶ ἐν στιγμῇ
ἀπηλλαγμένῃ, θρησκευτικῆς κατανόησεως, ἢ μεταφράσατε αὐτὰ ἐπα-
ξίως εἰς ξένην τινὰ γλώσσαν καὶ τότε θάυμάσητε τὸ θύμος αὐτῶν
καὶ τὴν ποιητικὴν ἥώμην. Ἡ ποίησις αὕτη εἰνε ὑπερπετής καὶ δα-
ψιλής, πλήρης μεταφορῶν. "(.)·Σιαπνέων αὐτὴν χαρακτήρα δὲν ἔχει
τὸ τλαστικόν τῆς ποιησεως τῆς ἐλληνικῆς, εἰνε μᾶλλον διποιος πρὸς
τὴν φύσιν τῆς ἀνατολικῆς φαντασίας· μετέχει τῶν ἀμέτρων πόθων
ἐκείνης. τοῦ ὑπερβολικοῦ, εἰνε μᾶλλον γέννητας ξώνης διακεκαυμέ-
νης. Εἶναι δὲ φυσική ἢ τροπή αὕτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας
ἐπὶ τὸν ἀνατολικὸν χαρακτήρα, διέτε ἢ ποίησις τῆς λειτουργίας

ἐνεπνεύσθη κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τῶν ιδεῶν αἴτινες διακατέχουσι, τὴν ποίησιν τῶν προφητῶν καὶ τοὺς ψαλτούς. Αἱ μεταφορὲς καὶ πάρομοιώσεις εἶναι ἀλλεπάλληλοι, τολμηραῖ, ὑπέρμετροι· πολλάκις μόλις εἶναι δυνατὸν γὰρ παραχωλουθῆσαμεν αὐτούς· ἀλλὰ δὲν ἔχει ἔλιγή ἐκκλησιαστικὴ ποίησις τὰς ὑπερφυσικὰς ἔκεινας τάσεις τῶν χαρατισμῶν π. χ. τοῦ πατριάρχου Στεργίου. Τούτης καὶ μέλη ἀληθῶς κλασικὴ τὴν συμμετρίαν καὶ διαπνεόμενα ὑπὸ σωφροσύνης ἀποτικῆς. Άκοσματε π. χ. τὸ ιδιόμελον τὸ φαλλόμενον τὴν μεγάλην Πέμπτην διπέρ τοσάκις ἔχετε ἀκούσει γωρίς οὐσιας νὰ προσέξητε εἰς τὸ καλλονός του,

Ιδοὺ δὲ γυμφίος ἔρχεται
ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς
καὶ μακάριος δὲ δοῦλος
ὅν εὑρίσκεις γρηγοροῦντα,
ἀνάξιος δὲ πάλιν
ὅν εύρισκες ραθυμοῦντα.
Βλέπε οὖν, ψυχὴ ιού,
μὴ τῷ ὅπνῳ κατενεχθῆς
ἵνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς
καὶ τῆς βασιλείας ἔξω κλεισθῆς.
ἀλλὰ ἀνάληφον κράζουσα
ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος εἰ δὲ θεὸς ἡμῶν,
διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον γῆμας.

Ἄλλα πόσον ἀκόμη μεγαλοπρεπέστερον ἐν τῇ κλασικῇ αὐτοῦ σεμνότητι τὸ ιδιόμελον ἐκαίγο εἰς τὰς ὥρας τῆς Μ. Παρασκευῆς.

Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλῳ
δὲν ὅδασι τὴν γῆγν κρεμάσας
στέφανον ἐξ ἀκανθῶν
περιτίθεται δὲ τῶν ἀγγέλων βασιλεῦς
ψευδῆ πιρφύραν περιβάλλεται
δὲ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις

ράπισμα κατεδέξατο

οὐ ἐν Ἰερὸνη ἔλευθερός ας τὸν Ἀδάμ,
γίλοις προσηλόθη
Ἐ νυμφίος τῆς ἐκκλησίας,
λόγκῃ ἔκεντο θη
οὐδὲ τῇ Ηλαθένου.

Προσκυνούμεν σου τὰ πάντα, Χριστέ,
ζεῖξον γίλον
καὶ τὴν ἐνδοξόν σου ἀνάστασιν.

Δέκα δύναμις βεβαίως νὰ παράσχω ὑμῖν εἰς ἀπόγευμα πολλὰ τῶν τοισέτων ἀριστευργημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελαπονίας. Είνες δὲ πρόγεια εἰς γνῶσιν καὶ ὑπεῖς γνωρίζετε βεβαίως όπό μηδὲ μηδὲ πολλὰ τοσην ἔχοντας πρὸς τὰ παρατεθέντα ἀξίαν.

“Η ποίησις αὕτη γεννᾶται καὶ τρέφεται ὑπὲ τῆς Ἐκκλησίας, εἰνε προτὸν ἐπιφανῶν λογίων διακεκριμένων πιεγιστάνων, εὐλαβῶν ιερωμένων. Σπανίως γεννᾶται ἀπ’ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, σπανίως εἶνε ὅγη μοτική. Ο δῆμος παραλαβὼν τὸ μὲν ἐξ εὐλαβείας, τὸ δὲ καὶ διέτε δὲν αἰσθάνεται αὕτην κατὰ βέβητος ὥς τοιον γέννημα, ἀφίνει ἀναλογίωτον οὐδὲ μεταπλάστει αὕτην ἔκαστος κατὰ τὸ διοκεῖν καὶ ἐξ ίδεις ἐμπνεύσεως, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει, ὡς θὰ ζῶμεν ἐν τῇ δημοτικῇ ποίησει. Ἀλλὰ δὲν εἴνε καὶ διὰ τοῦτο ἡ ποίησις τῆς ἐκκλησίας ἐντελῶς ξένη πρὸς τοὺς πόθους καὶ τὰς ὄντας τοῦ Βυζαντιακοῦ λαοῦ· παρακολουθεῖ δὲ μᾶλλον μετὰ στοργῆς τὰς τύχας τοῦ Κρήτους καὶ γίνεται ἐνίστε φιλότοργος διντιπρόσωπος τῷν αἰσθημάτων του. Ἐπιφανέστατον δεῖγμα τῆς τοιαύτης ἐθνίκης, εὕτως εἰπεῖν, ἐκκλησιαστικῆς μελοποίας εἴνε οἱ Οἰκοι, οἱ καλούμενοι κοινῶν Χαιρετίσμοι.

Ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, εἴς τῶν ἐπιφανεστάτων οοῦ μεσαιών. ἐλληνισμοῦ διαστέλλων, δὲ Ἡράκλειος, εὑρίσκετο δέ ἐν Ἀσίᾳ πολεμῶν κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρίου, ὃτε τεράστιαι δυνάμεις τῶν Ἀβάρων, τῶν συμμάχων τῶν Περσῶν, ἐπέπεσσαν κατὰ τὴν μεγάλης πόλεως τοῦ Κωνσταντίνου. Τῷ 626 μ. Χ. 90,000 στρατεῦ καὶ πληθὺς μεγάλη

πλοΐων τηρεῖται, τε τὸν διασιλίδα τῶν πόλεων. Ἐλλά τῇ γεννακίᾳ ἀντιστασίας τοῦ μαγίστρου Βώγου εἰς ὃν διασιλεύει εἶχεν ἀναθέσεις τὴν σεβασμὸν τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην πραγμάτων καὶ τῇ ἀνδρείᾳ τῶν παλλικάριων, ὡς ἀναφέρουσας τὴν λέξιν τὸ πρῶτον γῆδη οἱ χρονογράφοι, ἵστως τὴν πόλιν ἀπὸ κινδύνου προφανοῦσα. Αἱ ἐφοδίοι τῶν Ἀξάρων ἀπέδησαν εἰς μάτην καὶ ὁ πολέμιος στρατὸς καὶ στόλος τὴν γυγκάσθη ἀπογγωγήσῃ ἀπρακτος. Ἡ πόλις ἐλυτρώθη, διὸ δὲ Ἡράκλειος ἀντιπροσωπεύων τὴν θέλησιν τοῦ θύνους καὶ τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως, διατείπεταιεν ἐπελθοῦσαν τὴν σωτηρίαν ἐκ τῆς Ηστάσου. ἐξέστατο τὴν πρότασιν τοῦ πατριάρχου Σεργίου ἵνα καθιερώθῃ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου "Ιμνου.

Ἡ ἀκολουθία αὗτη, εἴναι τῇ διάσις τῶν Χαιρετισμῶν, οὕτως ψάλλει μέγα τῆς στήμερον ἔτι, μετὰ πάροδον δώδεκα αἰώνων καὶ ὑπερέκεινος ἐξ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν. Οὕτως τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ τὴν ὄχνησιν ἐπὶ τῇ γίνεται ταύτῃ, καθ' γάρ παρουσιάζονται τὸ πρώτον τὰ παλληκάρια, ἀτινα ἐμελλον καὶ μεταγενέστερόν ποτε νὰ σώσωσι τὸν ἀνηδάσκοντα ἐλληνισμόν, διὸ τὴν ὄχνην, τε νὰ ψάλῃ τῷ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ γιανητήρια. Οὕτω τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο μέγα ὄχυρο τοῦ πατριάρχου Σεργίου, διπερ περιέχει πάρ' ἔλατην τὴν ἐν αὐτῷ ἐκφεινομένην ἀνατολικὴν ὑπερβολὴν τῆς φυντασίας. Ήδέας εἴνιοτε ἀξέγονες, εἴναι νικητήριος ὑδή, τοῦ θύνους κατὰ τῶν ἐπιδρομέων του.

Εἴναι δὲ τῇ ἀκολουθίᾳ αὗτη, εἰπερ τοις καὶ ἄλλη ἀξία λόγου ως διυναμένη, νὰ καταδεῖξῃ τὴν ἐπιδρασίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τὴν ἐλληνικὴν πολιτείαν τῶν μέσων αἰώνων. Διότι ἐν αὐτῷ τοις ἄλλος γεραῖσσανται, τοις ἄλλος τοις μαχταις καὶ ἐξυμνεῖται μᾶλλον τῇ μητρὸς τῶν ὁργανῶν, τῇ Θεομήτορος ἐκείνης γάρ εἰλεπε καὶ ἐκάστην δὲ λαὸς τοῦ Βυζαντίου ὑπὲ τὸν τύπον τῆς Ιαναγίας τῶν Βλαχερνῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τούς, ἐπὶ τῶν σφραγίδων, εἰς τὰς βιούλλας, ἐπὶ τῶν τεγών: Τὴν Παναγίαν ἐκείνην τῇ γάπησε μετὰ τοῦ λοιποῦ μεσαιωνος καὶ ἐξ ἐλληνισμός. Διότι εἴναι τὸ κυριώτατον ἀπόκτημα καὶ δειγματικὸν τὴν ἀναστοργὴν τεων ὑπέστη, διότι τοῦ Χριστιανισμοῦ τῇ γεωτέρα κοινωνίᾳ. Ἐν τῇ Παναγίᾳ ἐλάττρευτεν δὲ καχριστιανισθεῖς μεσαιωνικοίς ἐλληνισμός τὸν τύπον τῇ γυναικός, γάρ τοις καὶ τοῦτο εἴναι ἐκ

τῶν οὐσιαδεστάτων εὑργετημάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ξύπνειν ἡδη
ἰσόμοιρος τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ἢς εἶνε τὸ
καλλιστευμα. Καὶ ὡς ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις παρέλαβε τὴν Πανα-
γίαν ὡς ἔνα τῶν κυριωτάτων τέραν αὐτῆς καὶ ἐκόσμησεν αὐτὴν μὲ
τοὺς ἀρίστους τῶν στεφάνων της, οὕτως ἡ ποίησις τῇ μορφῇ,
λαός, παρέλαβεν ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐξύμνησε καὶ ἔρριψε μὲ τὰ κάλ-
λιστα τῶν ἀνθέων τοι τὴν γυναικανή ποίησις ἀπένει-
μενον σύντομον τέλεσθαι πρὸς τὴν μητέρα, ἐλγεν αὐτῆς τὴν στοργὴν
καὶ τὸ οθένος εἰς τὴν σύζυγον, ὅλην τὴν περιπάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην
της εἰς τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν ἑρωμένην.

Ἄλλῃ ἡ ἀμεσοῦ σχέσις καὶ ὁ ἀναπόσπαστος διεσμὸς ὅστις συ-
γέει τὴν ποίησιν τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν βίον τοῦ Εθνους δὲν κατα-
φαίνεται: ἐν μόνῳ τούτῳ τῷ ποιήματι τοῦ Πατριάρχου Σεργίου. Ἡ
ἐκκλησιαστικὴ αὐτη ποίησις δὲν ἔχει πάντοτε πλήρης ιερᾶς κατα-
νοւσεως μένον ἀπὸ τοῦ γοροῦ καὶ τοῦ ιεροῦ. Ἰπάργουσιν ἔνιστε οὐπό
τὸ τριβήνιον ἔκεινο τῶν ἀποταξιμένων τὸν κόσμον, καὶ αληρωσαμένων
ἔκυτοις τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ συντετριμμέναις τινὲς καρδίαι,
αἵτινες δὲν ἡρηγήθησαν ἀκόμη, ὅλοτελῶς τὸν κόσμον ἀφ' οὐ ἀπειπά-
σθησαν νεαραὶ καὶ ὄργωται. Πολλάκις ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἔκει-
νων ὥμηντον ἀντηχεῖ ἡ ἀδυνητὰς ἀναπόλησις μεγαλείων ἀπολεσθέντων,
ἡ ἀνάμνησις τῆς μακράν κοινωνίας, ἔνιστε δὲ ὑποστενάζει ἐρώτησις. Ἔγει-
καὶ ἡ ποίησις τῆς ἐκκλησίας τὴν Σαπφώ της. Ἀν ἡ δύναμις τῶν
στίχων τῆς δὲν ἔγει τὸ πῦρ τῆς λεσθίας λύρας, ἀλλὰ τὰ στήθη τῆς
κυριαντίνης καλογραίας διεκύματιν πόθοις ἀνάλογοι πρὸς ἔκείνους
οἵτινες διέφλεγον τὴν καρδίαν τῆς μούσης τῆς Αἰολίδος. Ἀν ἡ
Σαπφὼ εὗρε τὸν θάνατον εἰς τὸ κῦμα τὸ καλύπτον μὲ τοὺς ἀφρούς
τοῦ τοῦ Λευκάτα τοῦ πόθου, ἡ ἐρωτύλη τοῦ Βυζαντίου ἐκλαυσε πι-
κρὰ τὸν ἐρωτά της ἐν τῷ κελλίῳ στενοῦ μοναστηρίου. Ἡ Κασσιανή,
Καστανή, Εὐχαστία, ἡ το μέχρι τῶν καλλιστῶν παρθένων τοῦ διασιλείου.
Οτε δὲ ὁ διασιλεὺς Θεόφιλος, πεισθεὶς εἰς τὰς προτροπὰς τῆς μη-
τριουλᾶς αὐτοῦ Εὐφρώσυνης, ἀπεράσισε νὰ νυμφευθῇ, ἐκλήθησαν αἱ
ώρας ὀταταῖς κόραι, σὺν αὐταῖς δὲ παρέστη καὶ ἡ Κασσιανή, τῷ 830
μ.Χ. Αἱ παρθένοι παρετάγθησαν εἰς δύο γραμμὰς ἐν μιᾷ τῶν αἰθου-
σῶν τοῦ Παλατίου, ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν δηλθεν διατοκράτωρ, κρα-

τῶν, ως ἄλλος Πάρις, μῆλον δοθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῆς μητρούτερης, ὅπερ
ἔμελλε νὰ δοθῇ τῇ καλλίστῃ. Ἡ Κασσιανή, διακρινομένη ἐπὶ καλ-
λονή, εἶλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως, δοτις ἡτοιμάζετο γῆδη νὰ
δώσῃ αὐτῇ τῆς ἔριδος τὸ μῆλον. Ἀλλὰ δοκιμάζων τὴν δεξύνοιαν αὐ-
τῆς εἰπε παῖς· πρὸς αὐτήν εἶδε ἡ γυναικὸς ἔρρυη τὰ φαύλα.»
«Ἡ ὥραία κόρη, μὴ θέλουσσα γὰρ θεωρηθῆ ὡς πρότυπον τοῦ καλοῦ φύ-
λου εἰς ὁ ἀνήκειν τῇ Εὔσταχτῃ· οὐταπήγνησεν ἀρυθριῶσα ἀλλ' εὐστόχως τὴν
Θεοτόχον μπαίνεταιομένη «ἄλλα καὶ διὰ γυναικὸς πυγγάζει τὰ κρείτ-
τονα.» Ο βασιλεὺς εἶδεν ἐκ ταύτης τῆς ἀπαντήσεως ὅτι εἶνε πειρα-
σμὸς κακὸς γυνὴ τόσογ τόσο γόραία, ἀλλὰ καὶ τόσον ἀγχίσους καὶ κλε-
σας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἔξοχον αὐτῆς κάλλος ἔβιοκε τὸ μῆλον
εἰς ἄλλην, εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἀντὶ τῆς Ἀφροδίτης, εἰς τὴν Ήσεΐώραν
ἀντὶ τῆς Κασσιανῆς. Εἴτε ἀληθῆς εἶνε, εἴτε πεπλασμένη, γέ, διεγγέτε
αὕτη τῶν δυζαντίνων χρονογράφων, τὸ βέδατον εἶνε. ὅτι γέ κόρη,
τρωθείσα καιρίως καὶ πιθανῶς ταλαιπωρουμένη ὑπὲ τοῦ θρόνου,
ἀπεχώρησε τοῦ κόσμου καὶ ἐκλείσθη εἰς ἴδιόκυτερον μονῆγ. Ἐνθα
διήνυσε τὸν διατριβουσα περὶ τὴν ποίησιν βρύνην καὶ σύλλογον ἔρ-
γων. Παράδοσίς τις διεγείται ὅτι μετὰ ἑτη ἐ βασιλεὺς Ηεσφόλος μῆ-
λησμονήσας τὴν κόρην, μετέθη πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς εἰς τὴν μονῆγ,
ἔνθα κατέλαβεν αὐτήν γράφουσαν ἴδιόμελόν τι ἐκκλησαστικόν. Ἡ
κόρη ἔφυγε δρομαίᾳ καταπτογήσασα, ὃ δὲ διασιλεὺς λέγεται ἀποτε-
λειώσας τὸ ἀτελὲς δῆμα τῆς ἔρωτολγίπτου μοναχῆς.

Τὸ δέμα ἐκείνο γνωρίζετε πάντες ώς φολλόμενον τὴν μεγάλην
Τετάρτην.

Κύριε γέ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσας γυνὴ
Τὴν σὴν αἰεθομένη θεότητα
μυροφόρου ἀναλαμβοῦσα τάξιν,
διευρομένη μύρα σοι πρὸ τοῦ ἐγταφιασμοῦ κομίζει.
οἵμοι λέγουσα, ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει,
οἰστρος ἀκολασίας ξοφώδης τε καὶ ἀσέληγος,
ἔρως τῆς ἀμαρτίας
δέξαι μου τὰς πυγῆς τῶν δαχρύων.
ὅ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ὑδωρ.

κάμφητή μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας
 ἐκλίνας τοὺς οὐρανούς τῇ ἀφάτῳ σου κενώσει·
 καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους σου πόδας,
 ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν
 τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις·
 ὃν· ἐν τῷ Παραδεῖσῳ Εδα τὸ θειλινὸν
 χρότον τοῖς ὥστιν ἡχηθεῖσα τῷ φόνῳ ἐκρύθη.
 ὅμαρτικν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων σου ἀδύσσομεν
 τίς ἔξιχνάσει, ψυχοσῶστα σωτήρ μου;
 μή με τὴν σὴν δούλην παρίδῃς
 δὲ μέτρητον ἔχων τὸ ἔλεος.

Δέντης οὐρομενὸν δὲν εἶνε ἀληθῆ ὅσα λέγονται περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς **Κασιανῆς**. Ἀποδείχνυται δὲ μόνον καὶ ἐξ ἀλλού τινὸς ἔσματος τῆς **μοναχῆς** εἰς τὸ γενέθλιον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐνδόμυχός τις πάλη τῆς κόρης. Ἰδού τι λέγει περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ

οὗτος οὖν | ὡς τοῦ οὐρανίου βασιλέως | στρατιώτης προδραμών
 ως ἀληθῶς εὐθείας ἐποίει | τὰς τρίνους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
 ἀγνείαν γὰρ παντελῆ | καὶ σωφροσύνην ἀσπασάμενος
 εἶχε μὲν τὸ κατὰ φύσιν, ἔφυγε δὲ τὸ παρὰ φύσιν,
 ὑπὲρ φύσιν ἀγωνισάμενος.

Ἐγ δὲ τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Δονδίνῳ ἔρεται μουσείου εὔρον ἀνέκδοτα λαμβεῖα τῆς Κασιανῆς, ἐν οἷς ὑμνεῖ τὴν φιλίαν καὶ ἐξαίρει τὰ γαθὰ αὐτῆς. Ἰσως δὲ θάνατος κατέλαβεν αὐτὴν ζητοῦσαν ἀκόμη καὶ ποθοῦσαν τὸν φίλον τῆς καρδίας. Ἡ ἱστορία δὲ τῆς δυστυχοῦς κόρης δειχνύει δπωδήποτε δτι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὅμνοις λαθάνει κάποτε κοσμική δύνη καὶ ἀλγος καρδιακόν.

Τοιαύτη καθόλου εἰπεῖν η ποίησις τῆς ἑλλ. Ἐκκλησίας, περὶ τὴν μελέτην τῆς δύποίας ὑπὸ μετρικὴν καὶ καλλαισθητικὴν ἐποψίν τρέχαντο ἡδη ἀσχολούμενοι οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ παρ' ἡμῖν δὲ κύριος Παρανίκας. Εὐχόμεθα γὰρ ἔξετασθη ἐπιμονώτερον, διότι εἶνε μὰ τὴν ἀληθείαν ἀξία μελέτης.

β'.

Ἡ μρχαῖσουσα ποίησις τῶν λογίων.

Τὸν αὐτὸν σειδασμένῳ ὅγδεικνύει τὴν ἐκκλ. ποίησις πρὸς τὴν μορφήν. τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ μέτρα τῆς ἀρχαίας ποιήσεως τηρεῖ καὶ γίγραχτούσα ποίησις τῶν λογίων. Καλοῦμεν δὲ οὖτω τὰ ἐν ἀρχαῖς γλώσσῃ καὶ στιχουργίᾳ γεγραμμένα ἔργα ἐπιφανῶν τινων λογίων τῶν βυζαντινῶν χρόνων, οὓς ἐμιμήθησαν κατόπιν πολλάκις καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας. Περὶ τῆς ποιήσεως ταύτης θάξει ποιητικού περιεχομένου, διότι τὴν ἐξέτασις αὐτῆς εἶναι ἔργον μᾶλλον βιβλιογραφικὸν γενικαὶ καλλαισθητικὸν. Εἰνες στιχουργία βικίνουσα ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων ὅτε τὴν ποίησις διέσωζε μόνον τὸν ἔξτερον τύπον τῆς τῶν ἀλατ. χρόνων, εἴχε δὲ καταπέσει τὸ ἔξαρμα αὐτῆς καὶ εἶχε παραδοθῆ, ὡς πτωχὴ παιδοτρόφος εἰς τὴν γρῆσιν τῶν σχολείων, κατασκευάζουσα παντοῖα ἐγχειρίδια πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων. Τοιαύτη εἶνε καὶ τὴν παρὰ Ηὐταντίνοις ἀρχαῖούσα ποίησις τῶν λογίων. Περιλαμβάνει δὲ ἀργαῖς γλώσσῃ καὶ ἀρχαῖοις μέτροις. τριμέτροις, ἑξαμέτροις, τετραελεγχοῖς θεματα παντοῖος, ἀπὸ τῆς εἰς ἄλιμοις μεταφράσεως τῶν ιτικῶν Ὅπο Μαγουὴλ τοῦ Φιλή μέχρι τῶν διαφόρων ποιητῶν καὶ χρενογράφων, μέχρι τῆς περιγραφῆς λοιπῶνων καὶ ἐπιπλων.

Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων τούτων ἔχουσι χαρακτήρα ἐπιγραφικού χωρίς νὰ ἔχωσιν οἵτε τιγνοραγυλογίαν οὔτε τὸ ἀγχίνουν τῆς ἐπινοίας τὸ διπλογράμματος. Πολλὰ τῶν ἔργων τούτων καταλέγθησαν δικαῖως καὶ εὐλόγως ἐν ταῖς ἀνθολογίαις τοῦ Κεφαλλ. καὶ τοῦ Πλανούδη ὑπάρχουσα: δὲ καὶ ἄλλα πολλά, ἐκδιδούμενα τῷ ἀνέκδοτα ἄτιγα θάγησαν ἀξιούσα τοιαύτης ἐν ταῖς ἀνθολογίαις καταχωρίσεως. Ἐν ταῖς μυριάσας τῶν στίχων οἵτινες ἀποτελοῦσας τὸ εἰδεῖς τοῦτο τῆς ποιήσεως ὑπάρχουσαν τιγνες ἔκατοντάδες ἔξιατ προτογήτης ἔργα τενταποητῶν ἀκόμη μετρίων, ὡς ἐ Πρόδρομος, δὲν εἶναι ἀνάξια ἀναγνώσεως, ὡς τῇ μονωδίᾳ τούτου ἐπὶ τῷ θανάτω τοῦ Ἀνδρονίκου Κορινθίου, δευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου.

Ἐν τῷ εἰδεῖς τούτῳ τῆς ποιήσεως ἀναγνωρίζομεν τὰς τελευταῖς

σοφιστικὲς ἀποπεῖρχες πρὸς μῆμησιν τοῦ ἀργαῖου ἐπιγράμματος καὶ τῆς γνωμικῆς ποιήσεως τῶν ἀργαῖων. Τὰ ποιήματα ταῦτα περιέγραψε συχνὰ ὥραῖς ἐκφράσεις, εἰκόναις ἀξιολόγους, καὶ ἐν εἰναις ἐστερημέναι παντὸς αἰσθήματος. Ἀλλὰ στεροῦνται ἀληθείας, καὶ εἰς τοῦτο πτεῖται τὸ ἑδονοτερικὸν κύτων συγγρίμα. Άνυνασθε ποτε νὰ φανταζθῇ τα στίχους γεγραμμένους ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ μέτρῳ τῶν ποιήσεων τοῦ Σόλωνος καὶ Μιμέρμου γεγραμμένους πρὸς ἔξυμησιν τῶν καθηγερενθριαγγενῶν ἀθλιοτήτων τοῦ διπλανοῦ ακοῦ, οἵτις ἔγειτε δυστύχημα νὰ εἴνε ἀρχετὸν πλάναρος: Ποιήματα ἀρχαιοπρεπῆ γεγραμμένα πρὸς θεραπείαν τῶν γεγενένων καὶ μεγιστάνων: Προφανῶς οἱ κατασκευασταὶ τῶν τοιούτων στιχουργίματων περιέπιπτον εἰς τὸν αὐτὸν ἀναχρονισμόν. Ὅς δὲ ἐ λέρος Ἱ'λιορεὸς περιέβαλε τοὺς μαθητὰς τῆς Ἰωνίου Ἀκαδημίας μὲ γλαμύδας ἀργαίορραχεῖς καὶ πετάσους ἀργαίομόρφους. Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ἀρχαῖοι εἴνε μόνον δι τύπος· τὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως εἴνε γεωτερίαν. Ἀν δὲ ποιῆται τιθελον νὰ ἐκφράσωσιν ἐτεῖς τοιούτοντο καὶ δηπωτὸ τὸ γραμμάτωντο, θὰ εἴχομεν πιθανώτατα ἔργα ἀξέα προσογήν. Ἀλλὰ δυστυχῶς παρεφέροντο ὑπὲ τῶν θελγάτρων τῆς ἀργαῖας ἡλιγνωτῆς ποιήσεως ἐκεῖνοι οἱ καυχώμενοι δτε εἴνε Ῥωμαῖοι: Ἐντεῦθεν προέρχεται μεταξὺ τῆς γλώσσης γίν μετεχειρίζοντο καὶ τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι ἀσυμβίβαστός τοις δυσαναλογία γίτις δὲν δύναται νὰ μείνῃ κεκρυμμένη.

Ἄλλο δὲ εἶδος ποιήσεως εἴνε τὰ στιχουργήματα εἰς στίχους πολιτικούς, ἀλλ' ἐπ' ἵσης γεγραμμένα ἐν γλώσσῃ ἀργαῖοντο. Εἶνε συγγράμματα ἴστορικά, νομικά, γραμματικά, ποιήσεις ἀποτελέμεναι εἰς τὰ μέλη τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου. Οἱ ἄχροες οἶτοι στιχουργοὶ δὲν ἴππειντοντιν ἐπὶ Πηγάδου παραφέροντο, ἀλλὰ σύρονται νωθεῖς καὶ νικελεῖς ἐπὶ σύγριματος χαμαίγενοῦς, μεταχειρίζόμενοι τὸν πολιτικὸν στίχον δὲν μὲν ἵνα ὑπομνηματίσωσι τὸν Ὁμηρον καὶ τὸν Ἐρμογένη, τοὺς Μάλμοὺς γη τὸ Ἀσμα τῶν ἀσμάτων, δὲν δὲ ἵνα ἐκθέσωσι τὴν ἴστορίαν τῶν Λογμάτων γη τῶν Ἀγίων Συνόδων. Τοιὲς μὲν τῶν λογίων πραγματεύονται εἰς στίχους πολιτικούς ὑπερθέσεις ἀστρονομικὰς γη γεωμετρικὰς, ἀλλοιος δὲ ἐρμηνεύουσι τοὺς γόμοὺς γη συνθέτουσι πραγματείας περὶ διαφόρων κεφαλαίων τῆς γραμματικῆς,

προωρισμένας διὰ τοὺς θαυματεῖς ἦ, τὰς ἡγεμονόποαιδας τοῦ βυζαντίου. Ποσάκις δὲν ἐπιβάλλονται οἱ τοιοῦτοι ποιηταὶ νὰ ἀφηγηθῶσι τὰ χρονικὰ τῆς αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ἔξυμνωσι τοὺς γάμους, τὰς ἑρτάς, τὰς νίκας τῶν θαυμάτων. Τινὰ τούτων τῶν στιχουργημάτων δὲν εἶναι ἐστερημένα ἐντελῶς ἀξίας τιγρός. Ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτοῖς ασφάλειώσεις, ἐνδιαφερούσας μαρτυρίας. Πολλὰ αὐτῶν εἶναι πηγαὶ οὖσιαδέσταται διὰ τὴν φιλολογίαν, τὴν ἱστορίαν τῶν νόμων, διὰ τὰς δημιουργίας πραδόσεις ἢ τὴν ἱστορίαν. Ἄλλα τὰ πολυμαθήτας συνογύνθεντα πολλῷ διέχουσι τοῦ νὰ εἶναι ἔργα ἐμπνεύσεως· εἶναι προτόντα ὥγρα, ἀνοστα, πλαδαρά, σχεδὸν πάντῃ ἐστερημένα ποιητικῆς φαντασίας καὶ δυνάμεως. Δὲν ὑπηγόρευσεν αὐτὰς ἡ Μούσα, ἀλλ' εἶναι ἐσκιατροφημένα τέχνα τοῦ Ζεύολειου.

Οἱ ἐπιφαγέστατοι ἀντιπρόσωποι τῆς ποιητικῆς ταύτης περιέδου, ἢ μᾶλλον τῆς ἀτροφίας ταύτης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διαστροφῆς τοῦ θευγικοῦ φρονήματος καὶ αἰσθήματος εἰναι δὲ λεώργιος Πισίδης διάκονος τῆς ἀγίας Σοφίας ἐπὶ Ἡρακλείου, ἀκμάσσας περὶ τὸ 630. Οἱ λαμπροὶ αὐτοῦ ἔξετιμῶντο διὰ τὴν καλὴν αὐτῶν κατασκευὴν καὶ τὴν γλαφυρότητα. Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του ἔχουσιν ὅλην ἱστορικήν. Εἶναι δὲ αἱ ἀκροάσεις, ἐν αἷς ἔξυμνεται τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν πολεμικὴν τῶν Βυζαντίνων δόξαν, εἰς τὴν κατὰ Πλερσῶν ἐκστρατείαν Ἡρακλείου βιβλ.Γ'. Ἡρακλείας βιβλ.δ'. καὶ ἀναρικά. Ἐγράψεις δὲ καὶ ἔξαγημερον ἢ κασμουργίαν, ποιηματικολησιαστικῆς ὅλης.

Οἱ Ἰωάννης Τζέτζης ἀκμάσσας τὸ β' γῆμα του 18' αἰῶνος. Ήτο συγγραφεὺς πολυγραφώτατος. Νὰ τὸν εἴπω ποιητὴν δὲν ἔχω τὸ θάρρος, ἀν καὶ ἔγραψε μυριάδα στίχων. Άυστυχῶς τὸ τοιοῦτον κακὸν ιδίωμα τοῦ νὰ γράφωνται στίχων μυριάδες ὑπὸ ἀνδρῶν μή ποιητῶν δὲν τελειόνει ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Τζέτζου, ἀλλ' εἶναι δυστυχία πάσης ἐποχῆς. Οἱ Τζέτζης εἶναι ὑπερβολικὸς εἰς τὰς ἐκφράσεις του, ἀενός, ἐνίστε μωρός. Ἐγράψεν υπομνηματισθέντων ὑπῆρξεν δὲ οἱ Ομήρος, περὶ ὃν περιστρέφονται τοῦ Τζέτζου τὰ Ἰλιακά, εἰς ἔξαμέτρου, γραφέντα καὶ περιλαμβάνοντα τὰ πρὸ Ομήρου, τὰ Ομήρουτά μεθ' Ομήρου. Τέλος ἀς μνημονευθῶσιν αἱ Σιλιάδες αἱ

τεῦ χάριν στατιστικής περιεργίας. Είναι πολιτική, στιχουργία εἰς 72601 στίχους. Περιλαμβάνει 4116 ιστορίας καὶ 1160 κεφάλαια. Ως γενικόν γνώμονα περὶ τοῦ Τζέτζου οὐδὲ ἀναφέρω τὴν ιδέαν, ὅτι πολλοὶ καὶ μή ποτεταὶ θύες έστηκαν ἐπεθύμουν νὰ εἴγε ἐ Τζέτζης.

Ἄλλος ποιητής, αὐτοῦ εἶδους είναι ὁ Νανούχλ Πιλής, ζύσας εἰς τὸ πρῶτον θύμου 450 14 αἰώνος. Τὸ γνωστότερον ποίημά του εἶναι τὸ περὶ Κάρωνος τοῦ Λαζαρίου, κατασκεύασμά διπεριστέτε ποίημα εἶναι. οὔτε καν ζωολογία.

Τέλος οὗτος. Σύναφέρω τὸν Ηεόδιωρον ΙΙτωχοπρόσερμον, εἰς ὃν θὰ μοι ἐπιτρέψῃ τε νὰ ἐπάνελθω εἰς τὸ προσεγγὲς μάθημα.

Ἄλλον ἡ ἀληθής βυζαντιακὴ ποίησις θέν πρέπει νὰ ξητηθῇ εἰς τῷ δύο μνημονευθέντα εἶδη,. Ἡ αλλοιονή καὶ γι, ζωή, λείπουσιν ἀπὸ τῶν τροφίμων τοῦ Σχολείου, σίτινες καυχῶνται ἐπὶ τῇ ἀρχαῖᾳ αὐτῶν ἐνδυμασίᾳ. Γῆτες θέν εἴγε γίτειχοι, των, καὶ γίν περιέλλονται μετὰ κωμικῆς ὑπεροφίας· οἵτινες φελλίζουσιν γλώσσαν γίτις δὲν εἶνε γίτειχοι, των, σίτινες θέν δύνανται νὰ φύσασιν εἰς τὸ ὄφος, ἐπερ ὑποκρίνονται· οἵτις ξύουσιν, καὶ οἵτινες ἀπώλεταν δὲν αὐτῆς τῶν τῆς ἀνατροφῆς τῆς ἐσκιατροφημένης τὴν γαρύν καὶ ζωηρότητα τεσσαράκοντα φύσειν βέσου. Ἡ ποίησις τῶν λογίων τῆς Καπόλεως οἵτινες καυχῶνται ἐπὶ τῷ φίλοι γονιφιτιῷ καὶ δωματιῷ τῇ αὐτῶν βίῳ, πάσχει δέποτε ἀναμμίας, θάποθάνη δὲ μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας δὲν δίελθη δὲν αὐτῆς τὸ πνεῦμα νέας ζωῆς. Ο ψευδής αὐτές δριστοκρατικές τοῦ Σχολείου πρέπει νὰ φέρῃ τὰ σχολιακὰ θρανία, νὰ λησμονήσῃ τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ παρελθόντος, νὰ περιενδυθῇ τὰ ἀπλὰ φορέματα τοῦ πολίτου, νὰ κτυπήσῃ τὸ ποτήριόν του εἰς τὸ κύπελλον τοῦ συντρόφου ἐν τῷ σίνοπωλείῳ, νὰ γιρεύσῃ ἐπὶ τῆς πλακτείας τοῦ χωρίου, νὰ μετανήσῃ εἰς τὰ σύνορα ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, γὰρ μετάσχη τῶν ἐπιποδρόμων ἀγώνων μετὰ τῶν Φιράγκων, τῶν δεσποτῶν τῆς χώρας, καὶ νὰ ἐρασθῇ τῶν καλῶν παρθένων τῶν περιτελειομένων ἐν τοῖς πύργοις, νὰ τρέξῃ τέλος εἰς τὸν ύγιον ἀέρα τῶν βουνῶν καὶ τῶν κοιλάδων.

Θὰ αἰσθανθῇ τότε τὴν ἀνάγκην νὰ ψάλῃ τοὺς δρόμους, τοὺς ἀγῶνας, τὰς Ηλιψεις του, καὶ τὸ ἀσμα ἐκεῖνο θὰ εἴναι ἀληθίες ἀσμα τῆς καρδίας, ὃ δὲ Βυζαντίος, γενόμενος νεώτερος "Ἐλλήν" τὸν τῷ

χρόνῳ δὲν θὰ είναι σχολαστικὸς στιχουργός, ἀλλὰ θάτοβῇ ποιητής
ἀληθῆς.

‘Η ἀναμόρφωσις αὕτη ἐφελοιπένη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς δημα-
τικῆς γλώσσης εἰς τὴν ποίησιν, ἐνηργήθη τὴν ὑστεραίαν τῆς μεγά-
λης ἐποχῆς τῶν εἰκονομάχων βασιλέων. Οὕτω δέ κατ' ὄλιγον τῇ
βυζαντινῇ ποίησι, καταλείπουσα τὰς φευδεῖς ἀτραπούς, διειχεί-
περιδράμει ἔως τότε, εἰσέργεται εἰς τὴν ἀληθῆ ἐθνικὴν δδόν. εἰς τὰς
πλατείας καλεύθουσα τῆς ἐθνικῆς σταδιοδρομίας καὶ γίνεται ποίησις
ἐθνική. Τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην δὲ παρακολουθήσαμεν εἰς τὰ προ-
σεχῆ ἕπον μαθήματα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΦΙΛΟΣΦΟΡΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ